

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Het Huis van Thorbecke verbouwen?

Eerst weer met elkaar om de tafel zitten en de verrommeling aanpakken!

door *Jan Prij & Rien Fraanje*

Redactiesecretaris CDV, respectievelijk mederedacteur van deze uitgave

HOE MOET HET HUIS VAN THORBECKE ER volgens christendemocraten uit zien? Naar goed gebruik (leve de pluriformiteit!) zijn er behoorlijk wat verschillende inrichtings- en verbouwingsadviezen te onderscheiden, maar over één zaak lijken de gespreksdeelnemers het eens: de verrommeling van het Huis van Thorbecke moet worden aangepakt. Dan pas is er ook zicht op de vraag in hoeverre grotere verbouwingen nodig zijn. En ook moet er behoorlijk geëxperimenteerd gaan worden met de ruimte voor differentiatie. Bijkomend voordeel is dat het de noodzaak van, en de kramp rond structuur- en herindelingsdiscussies behoorlijk kan verminderen. Bestuursakkoorden moeten de harmonie tussen de bewoners van het huis herstellen, want die is de afgelopen tijd behoorlijk verstoord geraakt. Een rondetafelgesprek met Liesbeth Spies, lid van de Tweede Kamer, Jan Hendrixx, onder meer oud-Commissaris van de Koningin in Overijssel en lid van de Commissie De Grave, Theo Bovens, oud-voorzitter van de VNG-commissie Toekomst Lokaal Bestuur en Sophie van Bijsterveld, lid van de Raad voor het openbaar bestuur, die advies uitbracht

over het middenbestuur. Van Bijsterveld en Hendrixx zijn kandidaat-lid van de Eerste Kamer.

TAAKVERDELING & DIFFERENTIATIE

Laten we met de taakverdeling in de decentrale eenheidsstaat beginnen. Moeten de taken anders verdeeld worden tussen de drie bestuurslagen?

HENDRIKX Tendensen tot centralisatie en decentralisatie bepalen grotendeels het krachtenveld waarbinnen een antwoord op de vraag naar een adequate taakverdeling moet worden gezocht. Er is een tendens tot centralisatie op grond van internationale en Europese ontwikkelingen. Deze tendens alleen al moet dwingen tot een herbezinning op de vraag naar de taken van het rijk. Het subsidiariteitsbeginsel kan als belangrijk ordenend beginsel dienen voor zowel het Europese als het nationale niveau. Vrij vertaald: doe decentraal wat kan en centraal wat moet. Ik zou overigens eerst de behoefte hebben om te kijken of we de verstoorde verhoudingen tussen de overheden kunnen

FOTO: ROLAND PIERIK

Sophie van Bijsterveld en Jan Hendriks

herstellen. Als je een open discussie wilt voeren over goede taakverdelingen, dan is onderling vertrouwen cruciaal. Eén van de zaken waarvoor we hoe dan ook in gezamenlijk overleg een oplossing moeten vinden, zijn

Hendriks: Er zijn te veel ordenende taken van provincies ondergebracht in een wirwar van structuren

de bijbouwsels in het Huis van Thorbecke. Er zijn te veel ordenende taken van provincies (op het gebied van leefmilieu, ruimtelijke ordening en mobiliteit) ondergebracht in een wirwar van structuren, die mogelijk zijn geworden door de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Wat we zien is dat het ‘polderen’ ook in het openbaar bestuur

alle ruimte heeft gekregen en dat er in het verleden niet altijd even heldere keuzen zijn gemaakt rond de taakverdeling tussen rijk, provincies en gemeenten.

VAN BIJSTERVELD Het spreekt mij aan met de taakverdeling binnen de huidige structuur te beginnen. Vaak verzanden we gelijk in structuurdiscussies, maar dat moet je eigenlijk niet willen. De huidige decentrale eenheidsstaat, waarbij we uitgaan van drie open huishoudingen met een integraal takenpakket, biedt over het algemeen voldoende structuur én flexibiliteit om naar de bestuurlijk goede, passende en doelmatige oplossingen te zoeken. Dit Huis van Thorbecke in Nederland, zoals vormgegeven in de gedecentraliseerde eenheidsstaat, is zo gek nog niet. Natuurlijk kun je andere constructies bedenken dan rijk, provincies en gemeenten, maar het is onnodig om voor

dat historisch gegroeide bouwwerk opeens iets totaal anders in de plaats te willen zetten. Kijk eerst eens wat voor mogelijkheden er zijn binnen de bestaande structuur om oplossingen te bereiken. Als die mogelijkheden niet meer werken, zoek dan naar alternatieven, zoals de Raad voor het openbaar bestuur heeft voorgesteld voor de Randstad.

BOVENS Maar problematisch is dat de mogelijkheden voor autonomie in ons stelsel onvoldoende worden benut. Die ruimte zou structureel moeten worden vergroot, zo constateren wij in ons rapport, waarbij wij niet het perspectief van de verschillende overheden hebben gekozen, maar dat van de burger en diens gemeente in 2015. Ons ideaal is dat er dan sterke, zelfbewuste en daardoor zeer diverse gemeenten zullen zijn, die het verschil weten te maken voor hun burgers. Nu zit het gelijkheidsperspectief zeer sterk verankerd in wetgeving en cultuur. Heel langzaam begint nu pas door te dringen wat goed regelen van autonomie werkelijk zou kunnen betekenen, omdat via de kaderwetgeving als de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet werk en bijstand gemeenten hun eigen vormgevingen kunnen kiezen. Er ontploft zich langs deze weg een betere taakdiscussie dan we tot heden binnen de drielagenstructuur hebben gezien. Maar hierop doordenkend betekent dit wel dat er voor het middenbestuur een heel andere rol is weggelegd dan op dit moment. Sommige taken, zoals coördinatie en ruimtelijke ordening, zijn wezenlijk, maar voor het overige is het maar afwachten wat er voor de provincies overblijft.

Het lijkt me duidelijk dat, indien de bevolking dat wil, een taak als jeugdzorg, die nu bij de provincie ligt, in principe bij de gemeenten moet komen te liggen. Dit past uitstekend bij de gemeenten die nu al taken hebben op het gebied van maatschappelijke

ondersteuning, onderwijs en gezondheidszorg. Hetzelfde geldt voor armoedebestrijding, die de provincies ineens ook op de eigen agenda hadden staan.

Gaat de Tweede Kamerfractie van het CDA de jeugdzorg bij de gemeenten neerleggen?

SPIES Ik denk dat het typisch zo'n onderwerp is waarbij je zou kunnen oefenen met differentiatie. Je kunt in Zeeland Jeugdzorg niet aan de kleine gemeenten overlaten, terwijl het tegelijkertijd heel raar is dat steden als Leiden en Gouda het niet zelf doen. We moeten niet iedere gemeente en/of provincie hetzelfde confectiepak willen aanmeten. Het gevaar van maatwerk is dat er *overall* een enorme lappendeken ontstaat waar weinig patroon meer in zit. Toch denk ik dat het oefenen met differentiatie op allerlei terreinen het proberen meer dan waard is. Ik vind overigens wel dat wij ook een taak hebben de verantwoordelijkheden scherper te definiëren. We zijn een land geworden waar iedere bestuurslaag een klein beetje overal verantwoordelijk voor is en dat is niet handig.

HENDRIKX Dat is de achtergrond van wat de Commissie De Grave 'de wet op de bestuurlijke drukte' noemt. Naarmate er meer bestuurslagen over gaan, neemt het effect van de inspanningen af. Het is bovendien niet transparant, als er niet één duidelijke probleemeigenaar is. Daarom hebben we gezegd: ga nu na wie de primair verantwoordelijke is en ga vervolgens na wie eventueel een afgeleide verantwoordelijkheid heeft. Probeer er vervolgens met niet meer dan twee betrokken bestuurslagen uit te komen. Ik vind overigens dat we heel ver moeten gaan om te verkennen wat de mogelijkheden van decentralisatie zijn. We zijn in Nederland nog nooit zo goed opgeleid geweest om verantwoordelijkheid te dragen. We zijn

FOTO: ROLAND PIERIK

Theo Bovens en Liesbeth Spies

niet goed bezig als we dan geen bestuurlijk model hebben dat beantwoordt aan de vraag naar variëteiten aan goed en nabij bestuur.

Wat ik idealiter zou willen is dat er meer gemeenschappelijk zou worden opgetrokken. Ik zou daarbij wensen dat er een Vereniging Decentraal Bestuur zou zijn, waarin beide bestuurslagen zijn vertegenwoordigd. Dit zou een veel zuiverder discussie over taakverdeling en probleemeigenaarschap mogelijk maken. Het maakt het gemakkelijk om meer in harmonie dan in tegenstellingen en competentiestrijd te denken, zoals nu vaak het geval is.

SPIES Ik zie het belang van het pleidooi voor een Vereniging Decentraal Bestuur. Waar twee medeoverheden werkelijk gezamenlijk optrekken, kunnen ook de provincies uit de kramp worden geholpen dat ze altijd en overal een vinger in de pap willen

hebben. Zie de ongemakkelijke bewegingen nu ze bij de Wet maatschappelijke ondersteuning geen taken toegedeeld hebben gekregen. Hoeveel provincies zie je niet overwegen toch 'een Bureau Wmo' op te zetten om te faciliteren, te helpen, om 'iets' te doen! Allemaal met de beste bedoelingen uiteraard, maar zo werkt het niet goed.

Ik zou nog twee aanvullende opmerkingen bij dit onderwerp van taakverdeling en differentiatie willen maken. Het zijn niet alleen de krachten centralisatie of decentralisatie die de juiste inrichtingsmaat bepalen, maar ook en vooral de vraag naar effectiviteit en doelmatigheid van bestuur. Kijk wat er bij het afvalverwijderingsbeleid is gebeurd. Dit is van heel decentraal naar heel centraal gegaan, juist omdat het zo op de meest kosteneffectieve wijze te regelen was. Het tweede punt. Een nadeel van differentiatie bij decentralisatie is dat sommige groepen

er een bloedhekel aan hebben. Probeer maar eens met transportondernemingen afspraken te maken over de bevoorrading van winkels. Dit is lastig als de tijden waarop dat kan, per plaats enorm uiteenlopen. Vanuit

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Spies: We moeten principieel kiezen voor meer lokale autonomie en differentiatie

de burger en de lokale autonomie gezien is het fantastisch, maar anderen kunnen er op basis van bijvoorbeeld economische overwegingen, behoorlijk last van hebben. Dit neemt niet weg dat we principieel die keuze voor meer lokale autonomie en differentiatie wel moeten maken.

VAN BIJSTERVELD Prima, die differentiatie. Zojuist spraken wij over verschillen in takenpakketten tussen gemeenten onderling en provincies onderling. Dit moet mogelijk zijn. Daarnaast is er differentiatie in beleid als logisch uitvloeisel van het uitvoeren van taken vanuit autonomie en medebewind. Daartegen werken voortdurend tendensen die tot centralisatie en meer eenvormigheid leiden. Je kunt inderdaad denken aan financieel-economische krachten, maar ook de reactie van de politiek op incidenten. Zodra de nationale politiek wordt geconfronteerd met de gevolgen van differentiatie en met zaken die verkeerd aflopen, wordt de regie weer flink aangetrokken. Ook geredeneerd vanuit de burger is het idee sympathiek, maar in de praktijk niet onproblematisch. Burgers staan positief tegenover het idee van differentiatie, eigen identiteit, keuzemogelijkheden, maar ze hebben tegelijkertijd moeite de concrete verschillen te aanvaarden tussen gemeenten onderling, die zich dan onherroepelijk voor gaan doen. De situatie bij de

Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg) laat die dubbelheid heel goed zien. Daar wordt profijt getrokken van meer keuzevrijheid, maar concrete verschillen in voorzieningenniveaus tussen gemeenten worden vaak moeilijk geaccepteerd. Ik ben dan ook benieuwd hoe dat in de praktijk zich verder zal ontwikkelen bij de Wet maatschappelijke ondersteuning. Zelfbewuste gemeentebesturen moeten die druk van gelijkvormigheid en centralisatie durven weerstaan. Goede communicatie met de eigen burgers is daarvoor van belang. De Raad voor het openbaar bestuur zegt dan ook: 'Differentiëren is legitimeren.'

BOVENS Maar dat was precies de aanleiding voor ons rapport! Wil je naar een zelfbewuste gemeente, dan moet je dus eigenlijk per definitie niet meer willen lijken op de buurgemeente. Dan moet je als wethouder en gemeenteraadslid ook het eigen gekozen profiel aan de burgers kunnen uitleggen. Nu zit het in de cultuur om te kijken naar de bureaus en om te zorgen dat de gemeente gemiddeld zo ongeveer in het

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Van Bijsterveld: Zelfbewuste gemeentebesturen moeten de druk van gelijkvormigheid en centralisatie durven weerstaan

veilige midden staat op de vele Nederlandse rankinglijstjes. Op deze plek ben je in ieder geval verzekerd van zo min mogelijk politiek gedoe, waar je al uitblinkt of als achterblijver ongetwijfeld wel mee te maken zult krijgen! Welnu, dit roer moet dus echt om, maar dat is geen gemakkelijke kwestie. Dat ligt toch ook aan de kracht en het lef van het gemeentebestuur, de wethoudersploeg of de burgemeester. Bestuurders in Rotterdam en

Nijmegen geven goede voorbeelden. Maar er zijn er ook die — even heel kort door de bocht gezegd — enkel en alleen uitvoering geven aan modelverordeningen, en de discussie met de bevolking over eigenwijze keuzen systematisch uit de weg gaan. Dan zeg ik ook dat die gemeenten het niet waard zijn eigen beleid te voeren. Laat de provincies het dan maar regelen.

VERBOUWEN: OPSCHALEN, FUSEREN, HERINDELEN

Prima, die ruimte voor differentiatie en het zo mogelijk meer taken bij de gemeenten neerleggen als dat kan, ook om de overheid een herkenbaar gezicht te kunnen geven bij de bevolking. Maar als we dat generiek zouden gaan doen, zijn de gemeenten daarvoor dan toegegerust?

BOVENS Het antwoord is duidelijk: nee, zeker niet overal. Op dit moment kan dat niet. De gemeentebesturen zouden deze vrijheden nog lang niet overal aankunnen, mede vanwege het culturele klimaat van gelijkvormigheid. Daar moet eigenlijk een nieuwe generatie bestuurders, ambtenaren, burgemeesters overheen gaan, die gewend is in dialoog met burgers te treden.

Bedenk wel, het gaat mij om ideaaltypische gemeenten in 2015. Dan speelt ook nog de vraag naar doorzettingsvermogen en minimale schaalgrootte.

In het rapport hebben we geprobeerd hiervoor een indicatie te geven. We komen dan tot een inwonertal van 30.000. De christendemocraten in de commissie zeggen er gelukkig bij dat het ook met minder kan. Maar dan moet je wel aan de bevolking uitleggen dat de prijs van klein blijven en identiteit behouden wél is, dat je je niet meer met alle taken kunt bezighouden, anders dan bijvoorbeeld de grotere buurgemeente.

Is differentiatie voldoende om schaalvergroting tegen te gaan?

SPIES Ik vind die vraag niet te beantwoorden. De gemeentelijke opgaven zijn zo onvergelijkbaar. Wel denk ik dat we in bepaalde delen van het land niet aan schaalvergroting ontkomen. Maar laat me daar wel belangrijke kanttekeningen bij maken. Christendemocraten zijn er zeer aan gehecht het bestuur zo dicht mogelijk bij de burgers te leggen. En dit betekent nu juist dat in een aantal gevallen van schaalvergroting moet worden afgezien, ook als andere oplossingen efficiënter zou zijn. Ik vind die bestuurders met lef, over wie Bovens het heeft, absoluut noodzakelijk. Bestuurders die aan hun burgers de keuzen en de consequenties daarvan uit kunnen leggen. De opties zijn prima uit te leggen. Een voorbeeld: we kunnen dit en dat allemaal doen in Boskoop, maar dan moeten we wel fuseren met Rijnwoude of Waddinxveen, of we doen een aantal dingen niet, maar in dit geval is de onverbiddelijke consequentie dat we die aan de provincie overlaten.

HENDRIKK Het zou enorm helpen de spanning die er nu zit tussen schaal en taakverantwoordelijkheid door differentiatie zichtbaar te maken. Je zou in een nieuwe wet kunnen zeggen: taaktoedeling naar de provincie als het niet zonder meer naar de gemeenten zou kunnen, maar biedt daarbij onmiddellijk de mogelijkheid van doorcentralisatie naar de gemeenten. Op deze wijze kun je veel helderder dan nu mogelijk is, de prijs van identiteit laten zien.

Een andere spanning is dan wel dat de gemeente democratisch gezien een lege huls kan worden, omdat ze de typisch lokale taken niet meer kan uitvoeren. Dan ben je wel medeverantwoordelijk voor een systeem

dat zo onhelder wordt dat dit ook problemen gaat opleveren.

Differentiatie is in veel gevallen voldoende, maar je ontkomt niet aan een zekere schaalvergroting. Maar er staat in het CDA-programa en in het regeerakkoord: dit kan alleen van onderop. Zet je jezelf zo niet enorm vast, gegeven het feit dat veel gemeenten er onderling niet uitkomen?

SPIES Integendeel, dat hoeft helemaal niet! Burgers deelgenoot maken van problemen helpt juist enorm om dat proces van onderop, waar ik erg aan hecht, te stimuleren.

BOVENS Ik zie dit soort spanningen waarover we het nu hebben, binnen twee of drie generaties verdwijnen. Burgers accepteren dan niet meer dat hun gemeente

.....

*Bovens: Wethouders van
 machteloze gemeenten
 zijn de beste garantie dat
 er van onderop goede
 oplossingen komen voor de
 schaalproblemen*

een lege huls wordt die al haar uitvoerende taken direct uitbestedt en bovendien geen bestuurskracht heeft, omdat wethouders niet eens aan de tafel zitten waar de beleidsbeslissingen worden genomen. Wethouders van machteloze gemeenten zijn de beste garantie dat er van onderop goede oplossingen komen voor de schaalproblemen. Bovendien, de gemeentelijke herindelingen die nu lopen, zijn vrijwel allemaal initiatieven van onderop. Het is bepaald niet stil op dat front.

HENDRIKX Ik wil daar toch iets aan toevoegen, al zal ik daarmee de populariteitsprijs niet winnen. We kunnen er niet omheen dat een specifieke taak van het middenbestuur is te bezien of gemeentelijke herindeling in bepaalde gevallen noodzakelijk is. Zo worden bijvoorbeeld de steden Zutphen en Deventer — in tegenstelling tot Zwolle — al vele jaren in hun ontwikkelingsvermogen beperkt door een historisch niet meer functioneel grensbeloop. Als het echt niet anders kan, heb je als provinciaal bestuurder een niet geringe bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de aanpassing van de structuur. Bekijken of herindelingen nodig zijn, moet uiteraard streeksgewijs worden bezien, omdat je anders weer nieuwe problemen schept. Zo'n exercitie zou je één keer per generatie moeten doen. In Overijssel hebben we acht jaar nodig gehad om een klimaat te scheppen waarbinnen de open zenuw kon worden behandeld. Er zijn nu, na de herindeling, weinig negatieve gevoelens meer bij de bewoners, op een enkele plaats na. Het is wederom sterk afhankelijk van de bestuurders die er zitten. Als zij met overtuiging de problemen aankaarten en aangeven dat het anders niet meer kan, dan zijn de vaak emotionele bezwaren heel snel verdwenen. Uitdrukkelijk zeg ik: neem die verantwoordelijkheid maximaal één keer per generatie en niet vaker; er moet de nodige bestuurlijke rust zijn.

SPIES Het draait wederom om wethouders die hun nek durven uit te steken. Die heb ik veel liever dan degenen die dezelfde boodschap aan een 'hogere' overheid overlaten, om vervolgens mooi weer te kunnen spelen naar de eigen bevolking. Ik denk dat er angst is voor de eigen bevolking die niet eens meer op feiten is gebaseerd. Ga naar een willekeurige ondernemersvereniging. Daar begrijpen ze de dilemma's!

HOE DE IMPASSE IN DE RANDSTAD TE
DOORBREKEN

In de Randstad zijn de problemen te groot voor de bestaande provincies. Wat te doen? Het rapport van de Raad voor het openbaar bestuur over het middenbestuur presenteert een deling in twee voor de Randstad: een Noord- en een Zuidvleugel. Dus niet zoals de Commissie Kok wil, een Randstadprovincie en verschillende andere regio's. Maar ook op dit punt zegt het CDA: dat gaat ons te ver.

SPIES Eerst even over het rapport van de Commissie Kok. Daarop hebben we buitengewoon kritisch gereageerd. Wat deze commissie goed doet, is pleiten voor een Randstadoffensief. Dit is ook in het regeerakkoord opgenomen. Maar ook hier geldt de vraag: moet de structuur daarin leidend of volgend zijn? Wij zeggen: als er al een structuurwijziging moet komen, dan moet deze volgend zijn. Kok zegt nu al tot een grootschalige herindeling in vier regionale gebieden te willen komen. Dat is mij veel te drastisch.

VAN BIJSTERVELD Ook bij ons advies [van de Raad voor het openbaar bestuur; red.] was de structuur niet leidend. Daarom is onder meer gezegd: laten we niet heel Nederland op de schop nemen, maar ons beperken tot een oplossingsgerichte aanpak voor de Randstad. Nu is er inderdaad een situatie ontstaan die ook geografisch om een nieuwe herijking van structuren en verantwoordelijkheden vraagt. Die keuze moet je niet uit de weg gaan. Maar, zeker, we hebben op dit vlak niet voor niets de minst zware oplossing gekozen, juist om de inhoudelijke aanpak te faciliteren en niet om deze te compliceren.

SPIES Over zo'n specifieke aanpak zijn we het eens. Een Randstadoffensief is nodig.

Dit vergt herordening en centralisering van taken, op in ieder geval de terreinen van verkeer en vervoer en ruimtelijke ordening. Maar als je daar dan ook nog eens een discussie over bestuurlijke reorganisatie en herindeling aan vastplakt, dan weet ik bijna zeker dat er de eerstkomende tien tot vijftien jaar niets gebeurt, en dat kunnen we ons, gezien de ernst van de problematiek, niet permitteren. Daarom hebben we ook heel bewust gezegd, laat Camiel Eurlings namens het kabinet de trekker van het Randstadoffensief zijn, want op het moment dat we dit bij Guusje ter Horst hadden neergelegd, was de kans veel te groot geweest dat we weer eerst een bestuurlijke structuurdiscussie waren begonnen. En misschien, ik sluit het niet uit, moeten we op een gegeven moment besluiten dat de bestaande bestuurlijke schaalgrootte echt op de schop moet, maar vooralsnog zie ik het nut daarvan totaal niet in. Over zo'n Randstadprovincie is ook bepaald geen consensus. Sterker nog, ik zie een volstrekt verdeeld huis voor me, want er is geen Commissaris die het met zijn eigen staten eens is, er is geen College van Gedeputeerde Staten dat het erover eens is, noch een gemeenteraad – met uitzondering misschien van Rotterdam. Voordat je het daarover eens wordt, heb je jezelf al op zo'n grote achterstand gezet. Dan zeg ik: probeer het nu vooral vanuit de inhoudelijke kant met elkaar eens te worden over de aanpak van problemen.

HENDRIKX Ik heb over deze kwestie nagedacht in het kader van de Commissie Geelhoed. Ik had in een eerder stadium een 'dobbelstenennotitie' geschreven, waarbij ik in het licht van de internationale concurrentieverhoudingen ook tot zo'n vier of vijf regio's voor Nederland kwam. Ik houd een evolutionaire ontwikkeling in die richting nog steeds goed voor mogelijk.

Met anderen zeg ik: stel de inhoud voorop (problemen, kansen, oplossingsrichtingen). Geef daaraan bij voorrang aandacht. Maar het was voor mij bepaald een koude douche dat de OESO nodig was om Nederland te wijzen op het bestuurlijk onvermogen om die inhoudelijke problemen aan te pakken. Omdat de oplossing van de Randstadproblemen zeer belangrijke nationale uitstralingseffecten heeft, ligt een nationale aanpak voor de hand. Niet alleen vanuit Verkeer & Waterstaat, maar ook vanuit andere ministeries. Zo'n zaak van groot maatschappelijk belang en urgentie rechtvaardigt dat je de competenties van gemeente, stad, provincie, regio's moet kunnen doorbreken.

BESTUURSAKKOORDEN EN DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET RIJK

Aan het begin van het gesprek is gesproken over de noodzaak te bouwen aan vertrouwen, omdat de verhoudingen tussen de medeoverheden wat vertroebeld zijn geraakt. Maar hoe doe je dat dan? Het regeerakkoord spreekt de wens uit om te komen tot bestuursakkoorden. Is het vertrouwen zodanig weggezaakt dat we het nota bene moeten vastleggen in afspraken?

HENDRIKX Ik vind het opnieuw sluiten van bestuursakkoorden met IPO en VNG goed. De afgelopen jaren is wel een dieptepunt geweest in de verhoudingen. De affaire rond de OZB en de inkrimping van het belastinggebied, waarbij het rijk heeft nagelaten compenserende voorzieningen te treffen voor een voldoende omvangrijk eigen belastinggebied, heeft de verhoudingen behoorlijk negatief gekleurd. Maar voor nu zou ik zeggen: streep eronder. Het regeerakkoord biedt nieuwe kansen. De minister van

Binnenlandse Zaken heb je buitengewoon hard nodig als belangenbehartiger voor de centraal bestuur, niet alleen in de honderddagenperiode.

SPIES De verhouding tussen rijk en provincies was goed, zeker gezien de mogelijkheden die de Decentralisatie Landelijk Gebied vanwege de Wet op ruimtelijke ordening en de Nota Ruimte bood. De verhouding tussen gemeenten en rijk was inderdaad niet goed. Hier speelden twee zaken: de inperking van het eigen belastinggebied dus en de reorganisatie van de politie. Tegelijkertijd constateer ik een belangrijke tegen-

Bovens: De echte testcase voor de mate waarin vertrouwen hersteld kan worden, is het ministerschap van Ella Vogelaar

kracht, die tot tevredenheid aanleiding heeft gegeven, namelijk de Wet werk en bijstand en de Wet maatschappelijke ondersteuning die gemeenten meer mogelijkheden en vrijheden bieden. Maar het is duidelijk dat een bestuursakkoord mogelijkheden schept tot herstel van vertrouwen. Het regeerakkoord biedt daarvoor aanknopingspunten, via investeren in lokale overheden door de bestedingsvrijheid fors te vergroten en ruimte te bieden voor een nieuw belastinggebied. Ook de openingen naar meer differentiatie bieden kansen.

BOVENS De echte testcase voor de mate waarin vertrouwen kan worden hersteld, is het ministerschap van Ella Vogelaar. De passages in het regeerakkoord die gaan over het belastinggebied en de bestuursakkoorden

FOTO: ROLAND PIERIK

V.l.n.r. Theo Bovens, Liesbeth Spies, Sophie van Bijsterveld en Jan Hendriks

zijn allemaal prima. Maar ik moet zeggen dat de instelling van een minister voor wonen, wijken en integratie door de grote steden met argusogen is bekeken. Hoe kan het nu, dat juist op deze kerntaakgebieden van gemeenten een rijksminister wordt aangesteld? Waarom gaat zij zich met 'onze' wijken bemoeien? Haar optreden zal cruciaal zijn voor de wijze waarop de samenwerking met de gemeenten gestalte gaat krijgen. Ella Vogelaar heeft de sleutel in handen of het vertrouwen voor een deel weer kan worden hersteld. De huidige constellatie biedt zeker veel kansen, maar vergt ook een verstandig opereren, omdat er veel kan worden kapotgemaakt.

SPIES Dit zal zeker een belangrijke proeve zijn! Ik wil evenwel nog een andere toevoeging maken. De 'grote schoonmaak' moet ook onderdeel zijn van het bestuursakkoord. Dat betekent een scherpere toedeling van verantwoordelijkheden tussen de drie bestuurslagen. Een voorbeeld: zoals al eerder aangestipt, zijn er in onze ogen te veel taken inzake de ruimtelijke ordening aan de door de Wet gemeenschappelijke regelingen mogelijk gemaakte plusregio's toebedeeld. Het probleem is dat deze niet democratisch gelegitimeerd zijn. Het is echt noodzakelijk om de verantwoordelijkheden strikter en scherpere te verdelen onder de drie bestaande, democratisch gelegitimeerde bestuurslagen.